

AKU 40 år

**Torstein Bye og
Torbjørn Hægeland**

AKU – eller ArbeidsKraftUndersøkelsen - er en utvalgsundersøkelse hvor Statistisk sentralbyrå månedlig spør et utvalg av personer i Norge om deres forhold til arbeidsmarkedet. Formålet med AKU er å gi informasjon om utviklingen i sysselsetting og arbeidsledighet, og om ulike befolkningsgruppers tilknytning til arbeidsmarkedet. AKU gir data som kan brukes både til å forstå strukturen i det norske arbeidsmarkedet samtidig som det er en av de viktige konjunkturindikatorerne for norsk økonomi.

AKU ble etablert i 1972. Denne utgaven av *Økonomiske Analyser* er en markering av undersøkelsens 40-årsjubileum. Gjennom i alt ni artikler forsøker vi å gi et bilde av AKUs rolle både som et viktig statistikkgrunnlag og som en datakilde for forskning. Artiklene favner alt fra AKUs 40-årige historie, deskriptive analyser av utviklingen i deler av arbeidsmarkedet basert på data fra AKU og forskningsarbeider som tar opp viktige arbeidsmarkedsforhold og benytter AKU-data og andre datakilder. Det ses også på forholdet mellom registerdata for arbeidsmarkedet og AKU-data. AKU-data benyttes til forskningsformål både i SSB og i viktige forskningsinstitusjoner utenfor SSB. Forskningsinstitusjoner får etter faste prosedyrer tilgang til mikroobservasjonene i blant annet AKU. Begge kategoriene forskningsinstitusjoner er representert i dette nummeret.

Først i dette nummeret beskriver Bye og Næsheim den lange historien for arbeidsmarkedsstatistikk i Norge med spesiell fokus på utviklingshistorien til AKU. Her forsøker man også å trekke noen perspektiver framover.

AKU inneholder ved siden av observasjoner av arbeidsforhold også en god del sosioøkonomiske kjennetegn. I artikkelen til Wold og Håland får vi en presentasjon av endringer i eldres tilknytning til arbeidsmarkedet over tid. Her lærer vi blant annet at selv om sysselsettingsandelen er om lag den samme i dag som på 1970-tallet så har det skjedd betydelige endringer i eldre kvinner og menns tilknytning. Bø og Hålands artikkel studerer utviklingen i arbeidstid og viser at det er en betydelig andel av de sysselsatte som har lenger arbeidstid enn 45 timer per uke spesielt i ressursbaserte næringer, blant transportarbeidere og ledere.

Torstein Bye er fagdirektør i Avdeling for økonomi-, energi- og miljøstatistikk (torstein.arne.bye@ssb.no).

Torbjørn Hægeland er forskningsdirektør i Forskningsavdelingen (Torbjorn.Haegeland@ssb.no).

Definisjonen av arbeidsledighet i AKU følger internasjonale standarder fra ILO (International Labor Organisation), men det pågår en diskusjon innenfor det europeiske statistikk-samarbeidet omkring alternative mål på ledighet, hvor man for eksempel også ønsker å inkludere mer av de som er undersysselsatte. Dette diskuteres i artikkelen til Næsheim og Sandvik hvor det kommer fram at Norge i internasjonale sammenligninger av ledighet målt på alternative måter kommer noe dårligere ut enn ved bruk av de tradisjonelle målene.

Konjunkturanalyse er et viktig arbeidsfelt for Forskningsavdelingen i SSB. Arbeidsledighet er både en viktig konjunkturindikator og en sentral forklaringsfaktor for mange viktige makroøkonomiske størrelser. Dette drøftes i Sparrmans artikkel, hvor hun ser på forholdet mellom AKU-ledighet og andre konjunkturindikatorer som BNP-gap og inflasjon. Hun gir en beskrivelse av bruken av arbeidsledighet som forklaringsvariabel i SSBs makroøkonomiske modeller KVARTS og MODAG.

Arbeidstilbud har vært et sentralt forskningsfelt i SSB i flere tiår. Mye av forskningen på dette feltet har basert seg på data fra AKU. Modellen LOTTE-Arbeid (se bl.a. Dagsvik, Kornstad, Jia og Thoresen, 2008), som er en modell for simulering av arbeidstilbudseffekter av skatteendringer, er for en stor del basert på AKU-data. Det samme er analysene av den såkalte "motløs arbeider-effekten" (se bl.a. Dagsvik, Kornstad og Skjerpen 2012). Denne effekten betegner at individer trekker seg ut av arbeidsstyrken når sjansen for å få jobb anses som liten, det vil si i lavkonjunkturer. Analyser av arbeidstilbud er krevende, og resultatene man får kan avhenge av så vel valg av metoder som av de data man bruker. I artikkelen til Bhuller og Aaberge presenteres estimater for utviklingen i arbeidstilbudets følsomhet overfor endringer i lønn over en periode på 20 år, basert på analyser av andre datakilder enn AKU.

Engebretsen, Vassengen og Salvanes benytter AKU-data til å studere det de kaller springbretteffekter i arbeidsmarkedet – det vil si i hvilken grad det å inneha en midlertidig stilling gir bedre muligheter for overgang til permanent stilling. Konklusjonen deres synes klart å bekrefte denne hypotesen, selv om det er variasjoner langs dimensjoner som kjønn, alder og utdanning.

Artikkelen til Barth og von Simson bruker AKU-data til å se nærmere på arbeidsledighet blant unge, og hvordan denne varierer over konjunkturforløpet. Arbeidsløshet og sysselsetting svinger mer blant de unge enn blant de voksne. For de yngste, kommer svingningene særlig fra ungdommer under utdanning, som trekker seg ut av arbeidsmarkedet i dårlige tider og kommer inn i gode, og artikkelen antyder at ungdommer fungerer som en form for reservearbeidskraft.

I de senere årene har administrative registre fått en stadig viktigere rolle som datakilde for både statistikk og forskning. Økt bruk av registerdata kan medføre et redusert behov for utvalgsundersøkelser, eller at undersøkelsens rolle blir noe endret. Hva man spør om i utvalgsundersøkelser må blant annet ses i lys av hva slags informasjon som allerede er tilgjengelig i registre. Dette er vurderinger som et statistikkbyrå løpende må gjøre. I artikkelen til Raaum, Røed og Bratsberg får vi en drøfting av dette fra en ekstern brukers ståsted. Forfatterne har basert mye av sin arbeidsmarkedsforskning på registerdata, men de har også vært en bruker av AKU. I lys av utviklingen i bruk av registerdata, med de mulighetene den gir til å stille og besvare viktige spørsmål knyttet til hvordan det norske arbeidsmarkedet fungerer, stiller de spørsmålet om AKU er overflødig. Deres konklusjon er at registerdata og utvalgsdata som AKU, supplerer hverandre, men at utviklingen på registerdatasiden kan medføre et behov for en viss redefinering av AKUs rolle med hensyn til hva det spørres om. Dette tas også opp av artikkelen til Bye og Næsheim.

Vi håper artiklene i denne utgaven ØA, som gir et lite innblikk i Arbeidskraftundersøkelsen og dens mange bruksområder innenfor arbeidsmarkedsrelatert statistikk, analyse og forskning, viser fram en høyst oppgående og livskraftig jublant. Endrede statistikkbehov og tilgang til nye datakilder har ført til endringer og tilpasninger i AKU. Det vil trolig også skje i fremtiden, Da kan AKU fortsatt være et viktig grunnlag for statistikk og forskning som søker å belyse og forstå viktige utviklingstrekk og sammenhenger i det norske arbeidsmarkedet.

Referanser

Dagsvik, J., T. Kornstad, Z. Jia og T. O.Thoresen (2008): LOTTE-Arbeid – en mikrosimuleringsmodell for Arbeidstilbudseffekter, *Rapporter* 2008/11, Statistisk sentralbyrå.

Dagsvik, J.K., Kornstad, T. og T. Skjerpen (2012): Labor Force Participation and the Discouraged Worker Effect, kommer i *Empirical Economics*.